

Mihai FUSU:

„Uneori îmi zic că eu am o misiune culturală în Basarabia”

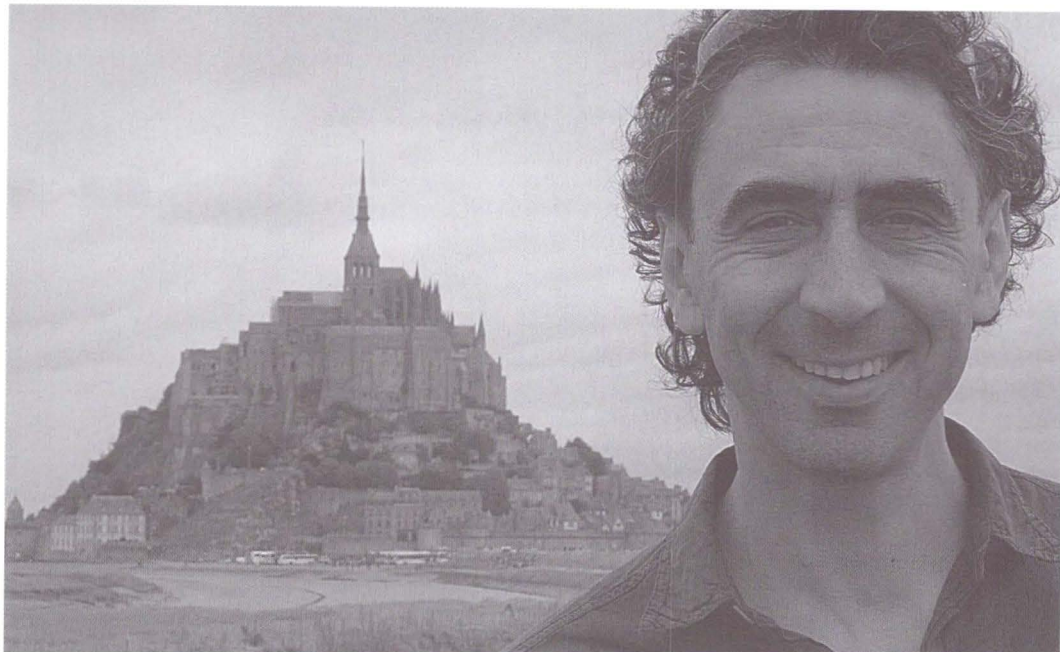
Prolog

În ultima vreme, mai multe evenimente au făcut ca Basarabia culturală să revină în centrul atenției, nu doar la noi, ci și pe scena artistică europeană*. Și asta, în ciuda tonului de pesimism aporetic, conotat politic, care predomină încă printre cei mai lucizi intelectuali de la Chișinău (din păcate, și printre cei tineri).

Pe 26 mai, a fost lansată, în cadrul Bienalei Teatrului „Eugène Ionesco” (organizată pentru a opta oară de regizorul Petru Vutcărău), cea dintâi antologie de dramaturgie basarabească editată în România, o inițiativă a Fundației „Camil Petrescu”, mizând pe autori de prim-plan: Val Butnaru, Constantin Cheianu, Dumitru Crudu, dar și pe vocea „debutantei” Larisa Turea, cunoscută îndeosebi ca jurnalist și cronicar de teatru. Scenariul ei radiofonic despre marea foamete care a decimat populația basarabească sub regimul sovietic, este inspirat din amplul, ultradocumentatul volum pe care Larisa Turea și l-a văzut publicat, după ani de investigație, la Editura Curtea veche, cu recomandarea Doinei Jela. *Cartea foametei* a fost lansată la sediul Grupului pentru Dialog Social, pe 30 iunie a.c., iar elogiile aduse acestui gest de reparație morală și solidaritate cu miile de victime ale stalinismului, nu au întârziat să apară.

Într-un alt registru, în cursul aceleiași luni, spectacolul *Povești de familie* de Biljana Srbijanovic, în regia lui Mihai Fusu, a constituit o revelație pentru publicul Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu. În ciuda unor condiții de joc mai puțin prielnice, Leo Rudenco, Luminița Țăcu, Ghenadie Gâlcă, Snejana Puică au fost, în rolurile copiilor ce (de)construiesc caricatural lumea sălbatică și intolerantă a adulților, de o ingenuitate pe cât de naturală și atașantă, pe atât de nemiloasă și sfâșietoare. O propunere scenică perfect articulată, perfect interpretată, plină de violență, umor și poezie. La conferința de presă consacrată lansării volumului de teatru basarabească și spectacolului (unul de referință pentru Teatrul Național din Chișinău), regizorul a vorbit și despre colaborarea lui de durată cu Centrul Național Dramatic din Montpellier, unde a descoperit (în cadrul atelierului „Automne de l'écriture contemporaine”) această piesă „foarte potrivită pentru timpurile noastre”, generatoare de „estetică și viziune nouă”; despre munca la spectacol, timp de aproape doi ani, alături de foștii săi studenți, dar și despre felul în care întoarcerea la publicul din România le relevă de fiecare dată noi dimensiuni ale textului și jocului lor (*Povești de familie* fiind prezentat anterior la Brăila, Baia Mare și la București, în programul Festivalului Național de Teatru din 2007).

*Mă refer în special la *Moldova Camping: Art and Culture from Moldova*, un proiect propus de Isabel Raabe & Franziska Sauerbrey, desfășurat în luna iunie, la Theater Hebbel am Ufer din Berlin, propunând o serie de narațiuni despre Moldova contemporană (viață cotidiană, context politic, scenă culturală), prezentate într-o atmosferă convivială de către artiști și intelectuali basarabeni, invitați să susțină conferințe (Vitalie Ciobanu, Lilia Dragneva, Dumitru Marian, Ștefan Rusu), reprezentații teatrale (*V.md* de Nicoleta Esinencu, în regia proprie, cu Valeriu Pahomii, Veaceslav Sambris, Doriană Talmăzan), lecturi publice (rezultate ale proiectului Greetings from Transnistria, la care au luat parte Tanja Dückers și Nicoleta Esinencu), *performance*-uri (Pavel Brăila), proiecții de filme semnate, printre alții, de Igor Cobileanski, Veaceslav Druță, Octav Esinencu, Ghenadie Popescu, Igor Scerbina. Secțiuni din *Moldova Camping* au fost prezentate la Festivalul Theaterformen și la Goethe Institut din București.

Mihai FUSU este absolvent al Școlii Superioare de Teatru „Șciukin” din Moscova (promoția 1985). A făcut stagii la Teatrul Regal Național din Londra, în cadrul programului „Seeding a Network” (1996), la Școala Teatrului Național din Strasbourg și la Conservatorul Național Superior de Artă Dramatică din Paris (1998).

A interpretat roluri și a montat spectacole pe scena Teatrului „Eugène Ionesco” din Chișinău. Între 1994–1998 a fost director artistic al Teatrului „Luceafărul” din capitala Moldovei. Din 1999 s-a implicat ca regizor în organizarea Festivalului Internațional de Teatru „One Man Show”. Din 2000 este președintele Centrului de Arte „Coliseum”, iar din 2006, conduce „Teatrul unui actor” din Chișinău.

Ca profesor, a susținut cursuri de arta actorului la Universitatea din Richmond, Virginia (S.U.A.), la Școala de Teatru „Serge Martin” din Geneva (Elveția) și la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău.

Începând cu anul 2000, a condus ateliere internaționale în domeniul artei actorului în Franța (la Théâtre de la Jacquerie din Paris, la Centrul Dramatic din Montpellier, și la companiile „Sinequanon” și „Firarsăfie” din Paris) și Elveția (Teatrul „Le Grütli” din Geneva). Din 2004, colaborează cu Centrul Național Dramatic din Montpellier (Franța) în calitate de actor.

A pus în scenă piese de W. Shakespeare, Molière, Cehov, Eugène Ionesco, Tennessee Williams, musicalul Mowgli după Rudyard Kipling și Tatăl, scenariu după Kafka, Dostoievski, Sofocle, Lars Noren. A montat, de asemenea: O scrisoare pierdută de I. L. Caragiale, Procedeeul de jiu-jitsu și Saxofonul cu frunze roșii de Val Butnaru, Noi de Constantin Cheianu, Tăcerea iezilor de Angelina Roșca, Actorul Crap de Nicolae Negru, A șaptea kafana de Dumitru Crudu, Mihai Fusu, Nicoleta Eșinencu, Femeia ca un câmp de luptă... de Matei Vișniec, Dați totul la o parte ca să văd – recital pe versuri de Eugen Cioclea și muzică rock, avându-l ca actor pe Andrei Sochircă (Premiul de interpretare masculină la Gala STAR, Bacău 2008).

A participat la tumee și festivaluri în România, Franța, Belarus, Rusia, Ucraina, Elveția, Germania, Italia. A fost distins cu Premiul Național în domeniul Artelor din Moldova (1997), Premiul pentru cel mai bun regizor al anului din Moldova (2006), Premiul pentru cel mai bun regizor la Festivalul Atelier de la Baia Mare (2007). Este Cavaler al Ordinului Artelor și Literelor din Franța (2002), membru UNITER și UNITEM.

Asemenea altor artiști basarabeni (nu mulți la număr), Mihai Fusu se percepe pe sine deopotrivă ca străin și cetățean cosmopolit al lumii globalizate. O imagine adecvată acestei condiții ar putea fi chiar lunga noastră conversație, începută nu în Chișinău criticilor mocnite, ci la Sibiu, în miezul unui festival internațional născut din vocația multiculturală a spațiului transilvan, continuată apoi într-un București torid, abia scăpat din crampele alegerilor, pe care Mihai Fusu se grăbea să-l părăsească pentru a-și continua călătoria europeană, cu escale la prietenii săi din Budapesta și Bratislava.

Andreea Dumitru: Am petrecut la Chișinău, în luna mai, două zile neobișnuit de dense, de-a lungul cărora aproape fiecare frază auzită mi se părea că ar putea declanșa un documentar despre cum se trăiește azi în Basarabia, din punct de vedere cultural, în primul rând. E o lume care se lasă greu descoperită, complicată și sensibilă. După lansare, mai ales, am fost surprinsă să aud opinii foarte sceptice despre dramaturgia basarabească: noi n-avem dramaturgie, de ce ne publicați? De ce se raportează astfel intelectualii din Moldova la propriile valori?

Mihai Fusu: Această stare a lucrurilor pe care ați remarcat-o în Basarabia nu cred că este ceva inedit, caracteristic numai nouă, ci tuturor spațiilor mici, în general. În Elveția Romandă, de exemplu, se manifestă un fenomen similar față de cultura franceză. Dar de ce să ne uităm prea departe? Cu câțiva ani în urmă, în România se întâmpla același lucru. Românii se considerau pe ei înșiși oameni pierduți, de nimic, admirând și idealizând tot ceea ce era occidental. Este un sentiment specific culturilor aflate într-o perioadă de tranziție, de reflux intelectual și vital, așa cum continuăm să fim noi astăzi, spre deosebire de România, care și-a revenit economic și cultural. Asta se vede în România după interesul pentru cultură și artă, după banii care se investesc aici. Pentru societatea românească, momentul de față ți mi pare excepțional, și n-o spun doar eu, care vin din Basarabia, ci și colegi, prieteni din Franța, din Germania, din alte spații geografice și culturale.

A.D.: Călătoriți și lucrați mult în străinătate, așadar aveți mereu termen de comparație și puteți sesiza mai ușor semnele de însănătoșire sau, dimpotrivă, degradarea mediului cultural basarabean. Cum priviți lucrurile în acest moment?

M.F.: Încerc să înțeleg și să formulez eu însumi cine suntem, astăzi, noi, basarabenii, ce se întâmplă cu noi. Aș spune că suntem o cultură românească în curs de revenire, o cultură românească în derivă; sau suntem o cultură românească în conflict cu noi înșine, din cauza prezenței elementului rusesc, care aduce o altă dimensiune, neromânească? Uneori ajung la niște concluzii destul de dure și-mi zic că basarabenii sunt indivizi care vorbesc rusește cu cuvinte românești. Destul de bizar... Alteori îmi spun că sunt vorbitori de limbă română cărora li s-a impus cultura rusească. E adevărat că e puțin să definești ca „rusesc” un trecut sovietic, un fost imperiu transnațional, policultural.

A.D.: E uluitor cât de bine se vede la Chișinău nostalgia apartenenței la U.R.S.S. Nu numai în deciziile politice, ci și în gesturile vieții de zi cu zi.

M.F.: Prezența Basarabiei în cadrul Uniunii Sovietice nu poate fi tratată superficial ori unilateral. Totuși, din anumite puncte de vedere, să trăiești într-o țară mare e foarte bine. Românii simt acum pe propria piele lucrul ăsta: când între tine și Suedia sau Portugalia nu mai există frontiere, când poți să-ți găsești de lucru, să faci studii în oricare dintre aceste locuri! Când nu mai trebuie să te raportezi doar la spațiul carpato-dunărean, ci la cel european. Nu știu dacă românii conștientizează acest lucru, dar este ceva fantastic. Românii au visat întotdeauna să trăiască într-o

țară mare, cultura românească a avut ambiții să devină o cultură mare. Niciodată n-a reușit însă și asta a fost una dintre suferințele intelectualității românești.

Or, basarabenii, prin nefericirea care le-a fost dată, s-au conectat la uriașul spațiu sovietic. Au putut să se simtă acasă și la Petersburg, și în Asia Centrală, și în Estonia. Bineînțeles că asta a însemnat distrugerea rădăcinilor naționale. Basarabenii au fost conectați cu forța, și au fost sacrificate sute de mii de vieți. Pe de altă parte însă, li s-a propus o deschidere spațială, culturală, politică.

Ca să revenim la „Europa noastră”. Consider că, în cele din urmă, Europa va fi silită să devină un stat mai unitar. Vrem, nu vrem, cu toate revoltele, protestele, boicoturile noii Constituții Europene de către anumite state, în numele identității naționale, orice țară care a intrat în UE trebuie să accepte să devină în cele din urmă o regiune a unei țări mari – Europa.

Dacă e să analizăm mai departe situația din Basarabia... de ce limba rusă continuă să aibă atâta succes chiar și la cei care parcă ar protesta împotriva ei, intelectualii... Pentru că trăim cu toții o perioadă a mondializării. Nu putem rămâne în afara ei. Or, la noi, mondializarea vine prin intermediul limbii ruse. Românii s-au conectat abia acum la spațiul european, cultura română începe să fie un jucător pe plan internațional abia de curând... Deși, dacă e să privim în trecut, România a avut o șansă foarte mare... prin cultura maghiară, germană, chiar și prin cea rusă, cu ajutorul Basarabiei... Dar cum nu se țineau nici ei prea bine pe picioare, românii au văzut elementele cu care conviețuiesc ca fiind ostile. Nu au fost destul de puternici ca să le stăpânească. Eu cred că abia atunci când cultura română va propune acest limbaj nou al globalizării, basarabenii o vor accepta în mod firesc.

A.D.: *Mi se pare că, spre deosebire de intelectualii basarabeni pe care i-am întâlnit la Chișinău, dumneavoastră aveți o viziune mai puțin... crispată.*

M.F.: Aș spune că am o viziune istorică asupra vieții în general, îmi vine ușor să trec peste toate vicisitudinile, pentru că văd totul într-o evoluție și o perspectivă istorică.

A.D.: *În care lucrurile, până la urmă, au un sens?*

M.F.: De fapt, eu fac elogiul cosmopolitismului, pentru că eu însumi m-am format în mai multe culturi. Am făcut un liceu român-francez la Chișinău și, pentru mine, limba franceză a fost, în perioada sovietică, acea supapă care înlocuia cultura de alternativă, care nu-mi era accesibilă nici în română și nici în rusă. Am făcut apoi studii la Moscova, la un moment dat, rusa era principala mea limbă. Am început să călătoresc în Franța imediat după '90, dar am început să lucrez acolo, ca actor și regizor, abia de prin 2001, destul de târziu.

Astăzi însă, există în Basarabia oameni de un talent extraordinar care nu se percep pe ei înșiși ca aparținând unui spațiu cultural definit. Utilizăm limba română pentru a ne exprima, suntem nostalgici după o integritate a culturii românești, visăm să fim parte componentă a unei culturi sănătoase, iar pe de altă parte, suntem bolnavi de un trecut care ne împiedică să ne conectăm totalmente la spațiul acesta. Și nici politic nu putem s-o facem, din cauza frontierei.

A.D.: *Nu e interesant că exact acum, când, așa cum spuneți, ne obișnuim cu rolul de jucător pe plan cultural european, am început să-i recuperăm pe artiștii basarabeni cu sentimentul că, într-adevăr, ceea ce aduc ei ne lipsea... Așa i-am descoperit pe Esinencu, pe Ernu, pe Crudu, pe Pavel Brâila, pe Mitoș Micleușeanu, pe Vitalie Ciobanu... oameni care problematizează tocmai distanța, nostalgia, ruptura.*

M.F.: În diferite etape ale istoriei lor, românii i-au privit pe basarabeni diferit. „Românii puri”, sau naționaliștii care vor să accepte din cultura basarabească numai

ceea ce este curat românesc și vor să-i vadă pe basarabeni bucolici și mioritici, au fost până nu demult dominanți. Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, în societate încep să predomine elementele mai moderne, mai europene, mai cosmopolite, conectate la valorile internaționale. În sfârșit, românii descoperă că, de fapt, basarabenii aduc României o dimensiune care îi lipsește... Șansa de a se vedea pe sine dintr-un alt unghi de vedere. Or, acum românilor le place să se vadă pe ei înșiși și altfel... Basarabenii sunt puțin numeroși, și nu pot avea o prea mare influență asupra culturii și spațiului românesc în ansamblu. Dar au ceva ce le lipsește românilor. Ei au avut o conexiune cu marele spațiu transnațional sovietic și și-au dezvoltat un limbaj și o viziune cosmopolită a culturii. Și mai au, dacă vreți, o oarecare violență și duritate în abordarea istoriei și societății. Românii au fost mai izolați și s-au protejat. Totuși, astăzi se observă pretutindeni revenirea la o artă mai viscerală, mai brută, mai „precreștină”. Atunci când se amestecă creștini, musulmani, iudaici, marxismul și liberalismul, se ajunge la un fel de păgânism cultural și existențial. Basarabenii au această dimensiune. Iată de ce putem spune că abia acum România are o ureche mai deschisă pentru Basarabia.

A.D.: *Eu am simțit la tinerii din Basarabia un anume fatalism: „Iucrurile merg tot mai rău la noi”... Paradoxal, sunt tineri foarte bine integrați în societate, călătoresc foarte mult. Chiar un actor din distribuția dumneavoastră. spunea: ce bine că mai vine Mihai din când în când și ne mai scoate din starea asta de blazare.*

M.F.: *Politica oficială în domeniul culturii este deplorabilă la noi. Basarabia are acum o direcție culturală „liberală”... adică oricum, adică nicum, adică „faceți ce vreți, cultura nu ne interesează”. Noi am avut o lungă experiență de stângă, cea*

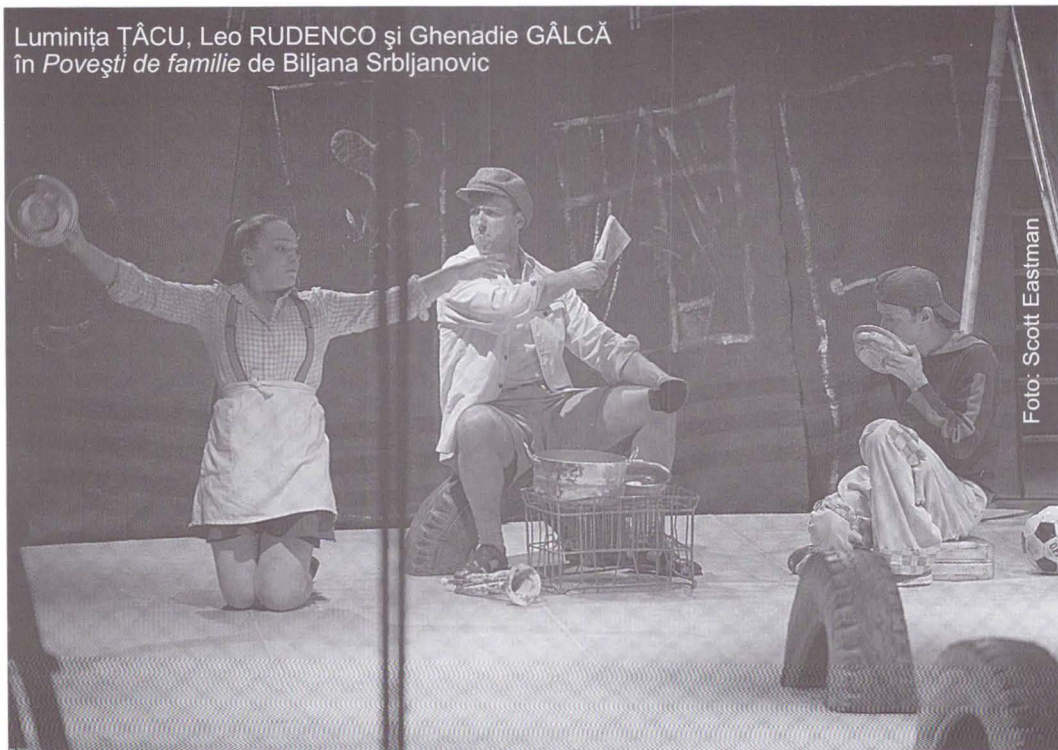

La Conferința de presă de la FITS 2008, împreună cu actorii spectacolului *Povești de familie*

sovietică, atunci când cultura se sufoca sub presiunea politicului. Astăzi, situația s-a răsturnat – acum cultura este terorizată de către economia liberală. Avem la guvernare niște pseudocomuniști liberali, un fel de libertini, în fond. Se mai adaugă și faptul că Basarabia este un spațiu policultural. Dacă s-ar face o politică culturală pur românească de către ministerul culturii, asta ar fi foarte prost văzut de către minoritățile naționale destul de numeroase și influente economic și politic. Să facă însă cultura antiromânească sau antimoldovenească tot nu e posibil, pentru că totuși intelectualii români formează majoritatea. Iată de ce comanda de sus este următoarea: „mai bine nu facem în niciun fel și nu ne mai interesează oamenii de cultură”. Asta duce la o penurie a fondurilor pentru cultură. Or, cum să faci cultură fără bani?

O problemă la fel de gravă este și piața mică. Unde să-ți prezinți produsele? Câți spectatori sau cititori poți avea în Basarabia?... Actorul Leo Rudenco are dreptate, atunci când vorbește despre importanța publicului românesc pentru actorii basarabeni. Un spectacol este creat de către regizor și actori, dar destinul lui este determinat de către spectator. Dacă un actor joacă în niște comedii de prost gust la un public provincial, în scurt timp el devine un actor mediocru, provincial. Dacă un actor joacă în texte bune în fața unui public elevat, în capitală sau, dacă se poate, în fața unui public internațional, atunci nivelul lui crește și peste câțva timp, distanța dintre cei doi va fi enormă și uneori de nerecuperat. Leo își dă seama foarte bine că poate să derapeze, să eșueze ca artist dacă rămâne și fierbe doar în această retortă basarabească. Publicul din România, care înțelege subtextul, care ascultă bine, care cunoaște mai multe cuvinte decât un spectator basarabeian mediu, este un public care scoate din actor subtilitatea, forța, inteligența.

Luminița ȚĂCU, Leo RUDENCO și Ghenadie GÂLCĂ
în *Povești de familie* de Biljana Srbljanovic

A.D.: *Se vorbește în mediul teatral de la Chișinău despre o criză a regiei. Actorii, cel puțin, se plâng că nu au prilejul să lucreze cu prea mulți regizori buni. E tot un efect al pieței mici?*

M.F.: Sigur că da. Dar actorii buni de unde se iau, cum apar? Atunci când au ocazia să lucreze, atunci când se lucrează cu ei.

A.D.: *Îmi spuneți că sunt incredibil de mulți actori basarabeni talentați. Cum îi selectați pe cei cu care doriți să lucrați?*

M.F.: Eu am preferat să pun pe primul plan nu talentul, ci inteligența, care este pentru mine un talent conștient. Nu-mi place să lucrez cu actorii care se bazează doar pe emoție. Știu că asta nu va da roade în perspectivă. Performanța actorilor, care v-a impresionat în spectacolul *Povești de familie*, e o muncă de educație, dezvoltată în ani de zile. În fiecare actor ați văzut, de fapt, o acumulare, o metodă de lucru, o investiție, nu un simplu rol.

A.D.: *Cu câți actori lucrați acum, în mod constant, în compania dumneavoastră, „Coliseum“?*

M.F.: Cu vreo zece—doisprezece actori și actrițe. „Coliseum“ nu este, de fapt, o companie, este un ONG pe care l-am creat în 1997, și prin intermediul căruia pot să fac diferite proiecte. Eu nu mă consider un regizor talentat. Eu sunt un pedagog, un formator, un gânditor de teatru, dacă pot să-mi permit, nu sunt un regizor care poate să meargă oriunde pentru a face un spectacol bun la comandă.

A.D.: *Și orice text.*

M.F.: Bineînțeles că nu-mi place orice text, cu toate că aș putea să fac orice fel de text. La Naționalul din Chișinău, am avut comanda să fac un *musical* în stil Broadway și am făcut... *Mowgli*. Îmi place și dramaturgia contemporană. Important este să găsesc acolo o dimensiune care-mi vorbește despre enigma vieții umane. Nu caut o literatură marginală, ci una care-mi deschide un drum spre transcendent, care traversează culturi, cu mesaj universal...

A.D.: *Dintre dramaturgii contemporani, ce nume v-au spus asta în ultimul timp? Ce autori ați mai descoperit, în afară de Biljana Srbljanovic?*

M.F.: Consider că dramaturgia contemporană sârbă este foarte interesantă, la fel și cea bulgară. Îmi plac și nordicii Noren, Fosse. Mă interesează mult rușii Vârâpaiev, Presniakov, Sigarev, Sorokin. Dacă e să vorbesc despre autorii mai vechi care m-au marcat și pe care continui să-i consider esențiali pentru mine, atunci trebuie să recunosc că plătesc tribut culturii în care m-am format și că sunt un admirator al lui Cehov și Dostoievski.

A.D.: *Ați scris textul A șaptea kafana împreună cu Dumitru Crudu și Nicoleta Esinencu. Aveți relații la fel de apropiate și cu alți dramaturgi basarabeni?*

M.F.: În '96 am participat, în Marea Britanie, la proiectul *Seeding a Network* și m-am întors impresionat de modelul Royal Court. Cum m-am întors, am ținut să mă întâlnesc cu Constantin Cheianu și cu Angelina Roșca, de care eram mai apropiat pe atunci, și am planificat ceva pentru susținerea și impulsivarea dramaturgiei contemporane. Pe urmă, Constantin a început să lucreze la Ministerul Culturii și la Fundația Sörös, și a avut posibilități administrative și financiare să facă concursurile de dramaturgie națională. Eu eram directorul Teatrului „Luceafărul” și am organizat un festival al dramaturgiei naționale contemporane. Mai târziu, prin 2000, am fost susținut de către Direcția de Dezvoltare și Cooperare a Elveției să fac un proiect despre femeile traficate, despre emigrația ilegală. Nu exista însă nicio piesă, și mi-a venit ideea să scriu *A șaptea kafana*, pornind de la interviuri. Mi-am zis că n-am să pot singur, și atunci am avut intuiția să-i chem pe Dumitru Crudu și pe Nicoleta Esinencu. Nu demult, am avut ideea să fac un spectacol despre Teatrul „Luceafărul” al anilor 1960–1980, care a fost un element important

al renașterii și culturii naționale în Basarabia. Am traversat destinul tragic al unei generații de actori prin prisma vieții unui actor de un talent enorm, Dumitru Caraciobanu. Și pentru că nu aveam piesă, i-am comandat-o lui Nicolae Negru. Textul se numește *Actorul crap*.

A.D.: *Făcând antologia de dramaturgie, am avut surpriza să descoperim că autori care scriau de ani buni și-au schimbat stilul, temele, au început să scrie despre realitatea basarabeană... asta nu ține numai de talent, ci și de curaj.*

M.F.: În general, basarabenii sunt destul de deschiși, curajoși, ambițioși și au un spirit autocritic foarte puternic. Obişnuim să ne criticăm și între noi. În glumă, cu ironie, dar cine are urechi de auzit aude.

A.D.: *Dramaturgii basarabeni abordau deja teme care la noi nu fuseseră încă luate în seamă.*

M.F.: Sunt atâtea subiecte interesante! Mi-ar plăcea ca regizorii noștri să le ceară dramaturgilor piese, să se scrie mai mult la comandă. Ați remarcat că anumiți dramaturgi și-au schimbat stilul. Cheianu, de exemplu, este un om de o capacitate de renovare extraordinară. Dar toți cei pomeniți de mine sunt oameni admirabili, onești, curajoși.

A.D.: *La ce lucrați acum?*

M.F.: Proiectul meu din Franța s-a terminat în luna mai. Am fost actor, timp de doi ani, la Centrul Național Dramatic din Montpellier. În fond, pentru mine a fost o revenire la actorie după mulți ani de regie și pedagogie teatrală. Când am primit invitația, mi-am zis: „de ce nu”? Am vrut să revin puțin în pielea de actor, și nu-mi pare rău. Alături de trupa franceză am avut turnee extraordinare în Franța, Elveția, Germania. Am jucat pe scena lui Berliner Ensemble, la împlinirea celor 50 de ani de la moartea lui Brecht. Am văzut ce înseamnă să mănânci pâine de actor în Franța și cum e să joci de zeci de ori la rând același spectacol, ca pe Broadway. Acum sunt totuși bucuros că s-a terminat, pentru că nu există pentru mine altă dorință, altă ambiție decât să revin la Chișinău și să lucrez cu echipa mea. Nu mă văd regizor de succes, care montează sute de piese, peste tot. Nu am această abilitate, acest talent. Mă interesează să găsesc adevărul sau cel puțin un adevăr al meu.

A.D.: *Ce vă lipsește cel mai mult în relația cu teatrul din România? Ce fel de proiecte ar fi oportune?*

M.F.: Aș vrea ca teatrul basarabean să fie mai integrat în teatrul românesc, ca vizita teatrelor românești să fie o normalitate, și producțiile cele mai bune de la Chișinău să vină nu doar la festivaluri, ci și în turnee. Sper că peste câțiva ani afluxul de bani în cultură va permite turnee importante. Mi-ar plăcea să se întâmple și coproducții, deși în contextul sistemelor teatrale din România și Moldova e dificil. Am un proiect, și l-am propus domnului Caramitru. Aș vrea să-l pregătesc cu trupa de la Chișinău pentru a fi prezentat în România. Pentru noi e vital. Poate asta este una dintre cele mai mari dureri pe care le suportăm acasă: să simți că vorbești în vânt, că nu lucrezi la randamentul maxim. Țin la ceea ce e acolo, uneori îmi zic că am o misiune culturală în Basarabia. Îmi place această dimensiune a artistului care are și o misiune, care nu lucrează numai pentru satisfacția propriilor ambiții estetice, care aduce și o valoare umană. Se apropie momentul când omnirea va trebui să-și regândească raportul cu natura, cu istoria... Va fi o criză cumplită... Cum vom reuși să ne salvăm? Numai printr-o viziune onestă, clară asupra ființei și societății umane. În același timp, uneori aș vrea pur și simplu să-mi fac de cap ca artist, ca regizor. Următorul meu proiect va fi de genul ăsta.

Interviu realizat de Andreea DUMITRU